

BARILO, povratak

Ivana Sardelić, Blato
sardelicivana11@gmail.com

„...Sama ideja za stvaranje zbirke je bila ustvari od moje rane mladosti. Jednu veliku ljubav prema tim starim stvarima sam imala zato što sam praktički odgojena između starih ljudi, uvijek sam bila u tom starom kominu i to mi je nekako ostalo, te slike iz komina za cijeli život.” (Dita Škrablin)

Ima nekih dvadeset godina kako su prvi gosti došli u etno kuću Barilo koja brižljivo i marljivo čuva etnografsku zbirku koja prikazuje neko davno prošlo vrijeme koje je u sjećanja moguće dozvati onima starijima kada krenu u obilazak same zbirke, a onima mlađima postaje moguće vizualizirati sve te priče koje su slušali od starijih „kako se onadar užalo”. U tih dvadeset godina njezinog postojanja na tisuće je ljudi iz svih krajeva svijeta imalo priliku vidjeti strast jedne obitelji. Priču svoje obitelji ispričali su na najbolji mogući način, živom povijesti, doživljajem i vlastitim iskustvom. A njihova priča, povijest njihove obitelji je objedinjena pod nazivom **Barilo**. A tko su one/oni?

U ovom trenu one su Dita Škrablin i Vesela Proeva, sestre rođene u obitelji Marinović Barilo koje su svoju životnu priču započele na otoku, u Blatu, u kući gdje se danas nalazi etno zbirka Barilo, u kući njihovog oca Markice Marinović Barila koji je, a da toga sam nije ni bio svjestan započeo jednu posebnu priču o svojoj obitelji. Markica Marinović nadimka Barilo bio je neobičan čovjek, koji je jednako kao i njegova kćer Dita imao istančan osjećaj za vrijednost koje stare stvari nose. Već sedamdesetih godina kada je novi način gradnje, uređenja i načina života započeo nadirati i prednjačiti pred načinom života koji je dotada bio dominantan, Ditin otac je u konobi gdje se danas nalazi dio zbirke na jednom

Ima nekih dvadeset godina kako su prvi gosti došli u etno kuću... U tih dvadeset godina na tisuće je ljudi iz svih krajeva svijeta imalo priliku vidjeti strast jedne obitelji. Priču svoje obitelji ispričali su na najbolji mogući način, živom povijesti, doživljajem i vlastitim iskustvom. A njihova priča objedinjena je pod nazivom Barilo.

zidu predstavio i prezentirao stare alate. Napravio je to kako bi sačuvao dio obiteljske povijesti, iz ljubavi. Iz svega onoga što je kasnije bilo pokretač i njegovoj kćeri. Možda joj je on tada dao ideju. Možda je Dita samo nastavila njegovu ostavštinu. U svakom slučaju te stare stvari su dobile novi život sa svima onima koji su živjeli u 90. ulici na broju 10.

Da li je uopće moguće dobiti odgovor na pitanje „Kako se rodila ideja o zbirci?” Nekako sam mišljenja da je zbirka čekala Ditu i Dita zbirku. One dvije su se isprepletale cijeli svoj život. Uvijek su tu bili uključeni i drugi ljudi, suprug Velimir, majka Marija, sestra Vesela svi oni koji su bili bitni u Ditinom životu. Kako mi je i sama rekla ne bi mogla točno locirati kada je počela odvajati stvari, ali zasigurno vrlo rano, možda već i kroz osnovnu školu. Sa sedam godina s majkom i sestrom preselila se u Zagreb, fizički se odvojila od konobe,

Sestre Vesela Proeska i Dita Škrablin (slijeva nadesno)
Foto: Franko Bačić, arhiv Turističke zajednice općine Blato.

starog ognjišta, starih ljudi koji su je okruživali cijeli život. Ali ta odvojenost je nestajala za sve praznike kada se sa svojom sestrom vraćala u rodno Blato, u kuću u kojoj je rođena i u kojoj i danas živi.

Život koji danas prezentiraju u svojoj etno kući koja čuva zbirku, ona je u tim periodima i živila. Predmete koji su izloženi ona je upotrebljavala, premještala, poznavala ljude koji su to ih napravili. Iz godine u godinu sve ih je više cijenila i uviđala njihovu vrijednost. Osim iz kuće svoga oca prikupljala je predmete i iz kuće svoje mame Marije. Kuća njezine mame bila je u samom centru mjesta, bogatija kuća, „malo boja” kako u Blatu vole reći. Kuća se počela prazniti, predmeti iz nje izbacivati i Dita ih je zaštitnički preuzimala čekajući trenutak kad će svi ti predmeti dobiti svoju funkciju kada se njezina vizija realizira.

U tom periodu u priču nje i njezine, još uvijek široj javnosti nepoznate, zbirke ulazi nova osoba. Njezin suprug Velimir će s jednakom ljubavi pristupati svim tim predmetima sa kojima je Dita bila povezana. Tokom svog zajedničkog života nastavili su s prikupljanjem predmeta koji se danas nalaze u ovom posebnom mjestu u Blatu. A mjesta na kojima su ih nalazili bila su raznolika, bilo je tu donacija, bilo je otkupa. Njima je bilo bitno da su svi predmeti napravljeni ili da su korišteni u Blatu, da predstavljaju dušu ovog mjesta.

Slušajući Ditu kako priča o tom vremenu prikupljanja, razrade ideje, nekako sve zvuči jednostavno, lako, kao da je to tako trebalo biti. Često spominje riječ ljubav kada govori o zbirci. Ljubav prema tim predmetima, ljubav prema ljudima sa kojima ju je stvarala i od kojih je naslijedila tu

strast, ljubav prema svojoj obitelji, prema Blatu, prema ljudima koji su upotrebljavali sve te predmete koje su oni izložili. Ljubav prema kući koja joj je toliko toga pružila i sad joj vraća pozitivnom energijom ljudi koji u nju dolaze. Jer kuća nije sama, njezina kuća nije prazna.

A u Blatu ih ima puno koje su prazne, srušene, napuštene. Kada iz centra mjesta krenete prema etno kući kroz uske uličice označene samo brojevima zamislite se nad onim što vas okružuje. Imate kuće stare preko stotinu godina koje su uređene, žive, imaju svoje ukućane, ispunjavaju svoju funkciju. U njima se živi, njihova priča ide dalje. A zatim pogled lako skrene na nekad lijepo zdanje koje je nažalost ostalo prazno. I da pitate nekog tko je tu stanovao upitno je da li će vam znati odgovoriti. Jer „njih nema odavna”. Iselili su se. Neki s mišlju da se jednog dana vrate, neki su otišli bez ikakve nade u povratak.

Često spominje riječ ljubav kada govori o zbirci. Ljubav prema tim predmetima, prema Blatu... prema kući koja joj je toliko toga pružila i sad joj vraća pozitivnom energijom ljudi koji u nju dolaze. Jer kuća nije sama, njezina kuća nije prazna.

Broj kuća bez stanovnika u Blatu podsjetnik je na neke davne, u većini slučajeva nikada ispričane priče. I dok tako šetate pokušavajući se orijentirati prema adresama koje se nalaze na kućama, vrlo brzo se iz samog centra možete naći ispred etno kuće. Prekrasna velika kamena kuća sa prostranim dvorištem i bogatim vrtom.

Dolazak kod njih u *Barila* jedno je posebno iskustvo. Prilikom prvih posjeta i ne znate što sve možete vidjeti, čuti, probati. Svaki put kada se zaputite prema njima drugačiji je.

Meni osobno u obilazak najdraže je krenuti iz starog komina, prostorije u kojoj se najviše družilo prije nego je dobila današnju funkciju. Svaki puta kada uđem nađem predmete koji me iznova

oduševljavaju, ali i neke kojima možda ranije nisam pridavala toliku pažnju. Uz ognjište i krušnu peć izloženi su svi uporabni predmeti u kominima/kuhinjama težaka u Blatu, zajedno s alatima različitih obrta, od bačvarskih, postolarskih, potkivačkih i mnogih drugih. Zanati/obrti kojih danas nema, alati kojima se danas i starijima ponekad teško sjetiti uporabe, a i imena. Jer zbirka nije zadržala samo predmet, a samim time i sjećanje na njegovu funkciju i način uporabe, zadržala je i govor, ime svakog predmeta.

U današnjem standardnom govoru sigurno bi teško naišli na inačicu riječi „putila” ili je imali potrebu upotrijebiti u svakodnevnom govoru. Prilikom spomena izraza „pičena tikva” zasigurno nam prva asocijacija ne bi bilo kupanje. Iako nikada nije nedostajalo ljudi u Blatu koji su zapisima nastojali sačuvati izvorni blatski govor, zbirka je idealna nadopuna težnjama različitih autora koji su sačuvali riječi za mnoge predmete koji su u njoj izloženi.

A iz starog komina se uobičajeno nastavi u „tineli” - primaću sobu. Najraskošniju i najbogatiju od svih soba. Nije ona bila za svaki dan. Posebni gosti su se primali u njoj. Svaki predmet koji je u njoj bio izložen imao je više ukrasnu nego uporabnu namjenu. Danas u tinelu u sastavu zbirke nalaze se različiti predmeti. Neki koji su bili sastavni dio nekadašnjih tinela i neki koji su se po nekom drugačijem konceptu od onog originalnog „tinelskog” tu našli, ali su potrebni kako bi radnja priče o životu u Blatu s kraja 19. i početka 20. stoljeća imala svoj smisao. Uz stol, stolice, komode sa različitim porculanskim i kristalnim predmetima u ovoj sobi se posjetitelj susreće s obiteljskim portretima, detaljima iz obiteljske i lokalne povijesti, različitim glazbenim instrumentima, kolekcijom satova, pisaćim strojem i perom za pisanje, fotografijama broda „Zaton” kako odlazi iz Prigradice, ali i Blačana okupljenih na drugom kraju svijeta, u San Franciscu. Mogli bi reći „povijest na dlanu”. Ali ipak je netko treba ispričati, pojasniti, povezati. U većini slučajeva to je Vesela Proeva, rođena Marinović Barilo. Kao i njezina sestra Dita veći dio svog djetinjstva provela je na relaciji Blato-Zagreb, da bi po završetku školovanje sa svojim suprugom otišla u njegovu rodnu Makedoniju gdje je provela cijeli svoj životni vijek. Iako u mirovini, ona danas ne miruje. Aktivno

je vezana uz sva događanja u etno kući, od prijema gostiju do različitih manifestacija koje se u samom prostoru kuće odvijaju.

Sa zbirkom i njezinim inventarom se polako upoznava godinama. Živjela je u Makedoniji, ali je ljeta provodila u Blatu zajedno sa svojom sestrom Ditom i njezinim suprugom Velimirom. On ju je svaku godinu upoznao sa svakim novim predmetom, pričao priče o onima koji su se već tu nalazili. Iako rođeni Zagrepčanin, znao je blatsku riječ za svaki izloženi predmet. Od njega je naslijedila sve znanje o zbirci i nakon njegove smrti preuzela je njegovu ulogu kao interpretator baštine i tradicije Blata sakupljene na jednom mjestu.

Sa sedam godina s majkom i sestrom Dita se preselila u Zagreb, fizički se odvojila od starog ognjišta... Ali ta odvojenost je nestajala za sve praznike kada se sa svojom sestrom vraćala u rodno Blato, u kuću u kojoj je rođena i u kojoj i danas živi.

Nakon tinela nekako po instinktu ide se u prostranu spavaću sobu impresivnog izgleda. Bračni krevet je centralni izložak ove prostorije sa svojim madracem od sušene morske trave. Dječji krevetić kraj njega prepun je malenih komada odjeće izvezenih sa velikim trudom i pažnjom. Ali kao i u ostalim sobama i ova je nadopunjena predmetima koji lakše pričaju priču o životu u Blatu, i o onom lijepom i o onom manje lijepom. Dječja kolica, slamnata lutka stara preko sto godina, ukrasne lutke na krevetima, tzv. „lujke iz Italije“, različiti komadi odjeće predstavljaju svakodnevnicu. Ali ima spavaća soba i predmete koje budu manje lijepe uspomene. Iznad krevetića izložena je malena bijela haljinica koja je bila namijenjena za krštenja i u kojoj su se mnogi ljudi iz Blata kao djeca krstila za vrijeme zbjega u El Shattu. Neizostavni inventar spavaće sobe svakako je ručni rad i mnoštvo tekstila o kojem

je potrebno brinuti na isti način na koji su se brinule i prijašnje vlasnice. Trebalo je to oprati, a zatim „inkolati“. Zadatak da brine o tekstilu imala je Ditina i Veselina majka Marija. A tekstil je prisutan u većini soba i njezin zadatak nije bio nimalo lak. Osim u spavaćoj sobi tekstil se nalazio i u prostoru nove kuhinje iz koje se hodnikom dolazi nakon razgleda spavaće sobe. Najveći dio nalazi se na zidovima gdje su izloženi razni zidnjaci sa mnogobrojnim mudrostima ljudi koji su ih postavili na zidove. Prostor nove kuhinje, jednako kao i prostor starog komina, sadrži krušnu peć i kuhinjske uporabne predmete, ali u ovom slučaju novijeg datuma. Na zidovima su istaknuti zidnjaci, različiti stakleni predmeti i u samom središtu stol sa stolicama. Iz prostora nove kuhinje se ima mogućnost na jednu stranu izići u dvorište ili u takozvanu „žensku sobu“. Osobno sam uvijek bila sklonija posjetiti ženski kutak iako predmeti izloženi u ovoj sobi nisu izričito vezani uz upotrebu žena. Sobom dominira veliko ogledalo sa čije su lijeve i desne strane izložene tradicionalne ženske nošnje iz Blata. Samo ogledalo nalazilo se ranije na jednom od mnogobrojnih „podi“ u Blatu koji su postojali kada su „munde“ bili neizostavni način zabave. Uz ogledalo i nošnju u ovoj sobi nalaze se različiti modni časopisi, ali i odjeća. A gdje je odjeće tu mora biti i kofera. Ali nisu svi koferi u ovoj sobi isti. Ima onih sa kojim se odlazilo u svijet, a ima onih sa kojima se vraćalo, ako se i kada vraćalo. Jer u Blatu se uvijek puno odlazilo, ali se i vraćalo, ako ne uvijek vraćalo.

Preko nove kuhinje do dvorišta. U njegovom prvom dijelu dokaz da smo na otoku, da nam je more blizu. Sve ono što je potrebno jednom ribaru za rad, vrše, mriže... Ali ne samo ribaru. „Kofe za tovara“ koje nisu imale malu ulogu. Prilikom jednog od mnogobrojnih posjeta zbirci dobila sam informaciju kako su „kofe“ služile kao mjerna jedinica i to ni manje ni više nego kada se postavljalo pitanje koliko je potrebno da bude širina ceste gdje su danas posađene lipe, tj. gdje se nalazi drvored lipa Zlinje. Širina ceste određena je na način da je mjerna jedinica bila „dva naprćena tovara“ i to sa kofama.

Priča o ovoj mjernoj jedinici jedan je od razloga zbog kojeg treba posjetiti zbirku. Jednom ćete čuti priču o njima, drugi put možda o „mihu za vodu“ koji se nalazi među predmetima koji su svoje mjesto inače nalazili u konobi. Nijedan obilazak nije isti,

Unutrašnjost etno kuće Barilo
Foto: Dino Cetinić, arhiv Turističke zajednice općine Blato.

Nijedan obilazak nije isti, nikada priča nije ispričana na isti način. I zbog toga su posebne. Zbog toga su drugačije. Zbog toga njihova neiscrpna energija koja godinama čuva ovu zbirku, prenese se na svakog posjetitelja.

nikada priča nije ispričana na isti način. I zbog toga su posebne. Zbog toga su drugačije. Zbog toga njihova neiscrpna energija koja godinama čuva ovu zbirku, prenese se na svakog posjetitelja.

Sve dosada napisano moj je subjektivan doživljaj kako Dite i Vesele, tako i same zbirke. I možda nisam našla dovoljno prikladne riječi da prenesem ambijent, doživljaj. Možda sam napravila dovoljno da potaknem znatiželju.

* * *

Zbirka je upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske na Listi zaštićenih kulturnih

dobara 2005. godine. Stručnu pomoć za registraciju pružili su studenti etnologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom etnologa dr.sc. Branka Đakovića i mr.sc. Ivana Šestana. Zbirka je predstavljena autentičnim ambijentom unutrašnjeg (komin, kuhinja, dnevna i spavaća soba, soba s tradicijskom i odjećom novijeg datuma) i vanjskog prostora (predmeti vezani uz ribarstvo, poljoprivredu, obrte i sl), obogaćenog vrtom sa začinskim i ljekovitim mediteranskim biljem (http://mdc.hr/files/file/muzeji/godisnja-izvjesca/2017/izvjesce-etnografski_2017.pdf).

Zlatni grb Općine Blato kao skupno priznanje dodijeljen je 27. travnja 2019. kao znak priznanja i zahvalnosti za utemeljenje zbirke, skupljanje, čuvanje i prezentiranje etnografske građe i baštine Blata te za obogaćivanje kulturne i turističke ponude. Etno zbirka Barilo svojim radom i vrijednostima promiče ugled Blata i ostvarila je status kulturnog dobra Republike Hrvatske te postala nezaobilazni dio blatskog identiteta i memorije.

„Zlatna naranča – izbor najboljih u ruralnom turizmu” u kategoriji „Atrakcije u ponudi ruralnog turizma” dodijeljena je 28. lipnja 2019. etno zbirci Barilo.